

EGY ELNEM MONDOTT BESZÉD

F U C H S Z S I G M O N D T Ó L

1914... Tizenhat évvel ezelőtt, a háborúelőtti boldog időkben a németországi nyomdai művezetők Leipzigban, a sokáig emlékezetessé vált Bugra-kiállítással kapcsolatban a szakmához tartozó művezetők nemzetközi kapcsolatának megteremtése céljából összehívták a világ minden részéből az érdekelteket egy eszmecsereére.

Ezen az összejövetelen a magyarországi grafikus művezetők nevében többedmagával megjelent a nemzetközi kérdés tulajdonképeni megindítója, Fuchs Zsigmond kartársunk is, akinek feladata lett volna a fentjelzett kérdést mint előadó bevezetni. Sajnos, ez nem történhetett meg. Kitört a háború!... A megérkezett kartársak visszatértek anélkül, hogy a kérdés tárgyalásához hozzáfoghattak volna.

1930... Kutattam Fuchs Zsigmond porlepte írásai között és megtaláltam az el nem mondott értekezését. Beleegyezésével magammal vittem, hogy az ő kivételes tehetségének egyik legragyogóbb alkotásával emeljem ennek az Évkönyvnek nívóját. E helyen köszönöm meg neki nemcsak a magam, de az egész magyar grafikus művezetői kar nevében, hogy az évek hosszú során át megőrzött, kartársi szeretettel telített művét közkinccsé tehetem. *A szerkesztő.*

* * *

Még igen korai volna, ha e pillanatban a grafikus művezetők nemzetközi viszonylatairól, mint befejezett tényről értekeznék, mivel ez az összejövetelünk csak első — határozatlan — lépés, csak egy kísérlet arra, hogy a magunk köré csoportosuló érdekellettekkel szemben védekezzünk. Mindenesetre azt az idők jelének tekinthetjük, hogy mi grafikus művezetők, akik sem jobbra, sem balra nem tekintve, a részünkre világosan előírt arany középúton, senki által nem befolyásoltatva, önérzetesen igyekezzünk továbbhaladni, kénytelenek vagyunk egy olyan témát megpendíteni, amely — dacára azon irányzatnak, melynek célja a művezetőket a proletárok sorából kiemelni — önkéntelenül is Marxnak azon ismeretes prófétai kijelentéseit idézik emlékezetembe,

melyekre még az idősebb kartársaim emlékezni fognak s amely még 20—25 évvel ezelőtt utopisztikusnak látszott, de melynek szelleme ma már az egész földkerekséget átjárja.

Ha nekünk grafikus művezetőknek Marx azon szavainak szelleme programpontunk alapjává vált, úgy ezek azon tendenciák következményeinek tekintendők, amely hivatásunkban körülöttünk és nélkülünk csoportosult szervezetek az évek folyamán mindjobban megerősödtek, mindig mélyebbre bocsájtották gyökereiket.

Minden érdekkörünkbe tartozó egyes alakulat, úgy a főnökök, mint a munkások, elsősorban arra irányítják törekvéseiket, hogy legsajátosabb érdekeiknek megvédése céljából akaratukat paragrafusokba foglalják — természetesen teljes kizárásával a művezetői karnak; annak a nyomdászati társadalomnak, amely meglehetősen nehéz kötelességeiken kívül szintén a nyomdászvilághoz tartozik és ilyképpen, ha másként nem, de mind a két szervezetben csoportosult tagokhoz hasonlóan, intézményesen biztosított jogokra alapított védelmet igényelhetnek mindenféle önkény és hatalmi túlkapás ellen.

Ezek a tendenciák az évek hosszú során arra vezettek, hogy a munkások, a szó legszorosabb értelemben vett kollégáink, velünk szemben erőikre, jól megszervezett egyesületeikre támaszkodva, a főnökök pedig azon hatalom következtében, melyet kizárólagosan csak ellenünk gyakorolnak — számolnak a mi gyengeségünkkel. A munkásosztály még a legjobb esetben is úgy tekint bennünket, mint célkitűzéseikkel szemben, ha nem is megbízhatatlan, de közönyös elemet; míg a főnökök olybá vesznek, mint egy bizonyos mértékig rendelkezésükre álló eszközt.

A munkásság nem akarja a mi különleges helyzetünket elismerni; a főnökök pedig, amint ezt a tapasztalat igazolja, a művezetőknek, tehát a legbizalmasabb munkatársnak érdekcéljaikat szolgáló mozgalmakkal szemben minden esetben egykedvűen kitérnek.

Már most, ha én ezen kérdést a helyzet folyamányaként a logika szálain továbbszőném és meg akarnám mutatni azt az utat, melyet a jövőben követnünk kell, úgy egy különös és mégis természetes magyarázattal bíró eredményre jutnék, amely a grafikus művezetőknek nemzetközileg szorosabb együttműködésben jutna kifejezésre.

Emberek és körülmények az idők folyamán változhatnak és változnak. A körülmények és az emberek jelenleg azon irány követésére kényszerítenek, amely napjainkban nemcsak

a proletariátus, hanem minden ország kultúrtörekvéseinek a vezércsillaga.

Ha mi a grafikus művezetők egyes szervezeteit és azoknak a gazdasági szervezkedésért folytatandó sisiphusi munkáját méltatni akarnánk — végül legyünk tisztában azzal, hogy mi sem tudunk megélni tiszta idealismusból —, akkor kénytelenek vagyunk először a minket körülvevő szervezeteket egy pillantásra méltatni és azoknak működését egy kissé körülményesebben megvilágítani.

Nem lehet letagadni azt a tényt, hogy úgy a munkásság, mint pedig a főnökök szervezetei, az egymásra gyakorolt kényszer hatása alatt, minden országban kifejlődtek és megizmosodtak. Tudjuk azt, hogy a munkásság szervezetei gazdasági alapokra vannak fektetve és minden rendelkezésre álló eszközt felhasználják, hogy tagjaik gazdasági helyzetét megjavítsák. A főnökök szervezeteiről azt kellene hinnünk, hogy más alapon nyugszanak.

Szeretnék hitelt adni a németországi könyvnyomdászok egyesületének egyik tekintélyes tagjától eredő ama nyilatkozatnak, amely szerint a német főnökök törekvéseiket két irányban akarják érvényesíteni és pedig: szociálpolitikai és nemzetgazdasági irányban, hogy egy egészséges ipari politikát tudjanak felépíteni.

Dacára ennek én mégis azon a véleményen vagyok, hogy a főnökszervezetek is bizonyos mértékben céhszerű alapon fejtik ki működésüket és ezt két példával igazolom.

Az egyik eset Ausztriában történt: a főnökök a tarifátárgyalások idején, tehát a munkásokkal való konfliktus kitörése előtt, a m u n k á s o k e l l e n; a másik eset Magyarországon történt: a főnökök a nyomtatványvállalással foglalkozó papírkereskedők elleni összecsapásban, a m u n k á s o k k a l e g y ü t t igénybevették mindazon fegyvereket és eszközöket, amelyek különben csak a céhszerű szervezetek fegyvertárában lettek volna megtalálhatók.

A művezetőknek a szervezete volt az egyetlen a nyomdász-családban, akik ezen bázistól visszatartották magukat; s akik elég naivan azt képzelték, hogy alázatos hangnemben tartott körleveleikkel, lojális magatartástól csöpögő, az irattár porának szánt beadványukkal, hiányosan felvett statisztikájukkal, gazdasági helyzetükön javítani tudnának.

Ez a folytonos kérvényezés élénken emlékeztet Rabe Jeremiás sorsára; mert anélkül, hogy észrevennék az évek mulását; anélkül, hogy a művezetői kar jogos kíváncsi méltánylást találtak volna — tovább folytatják ezt.

Mi magunk is alig vesszük észre, hogy egy bizonyos oldalról úgy tüntetnek fel bennünket, mint akiből hiányzik a cél kivívásához szükséges energia; nem vagyunk elég agilisek és ha majdan az északi hideg szeleket munkában elgyötört tagjainkban érezni fogjuk, akkor fogunk észretérni és akkor fogjuk majd megállapítani, hogy egy becsületes munkában eltöltött élet van mögöttünk és előttünk a gondterhes jövő.

Több évtizedes tapasztalataimból azt a meggyőződést szereztem, hogy a főnökeink szíve csak kényszerítő körülmények, vagy őket kényszerítő okokból melegszik fel értünk; mégis nem habozom nyíltan kijelenteni, hogy a művezetőknek már a pártatlanságot követelő állásuknál fogva is — melyet a nyomdászvilágban elfoglalni kényszerültek —, helyzetük megvitatása érdekében csakis olyan eszközöket vehetnek igénybe, amelyek függetlenségüket, úgy a munkaadók, mint a munkavállalókkal szemben, nem befolyásolhatják.

A véresszájú radikalizmus és alázatosság között még nagyon sok út van, amelyeket önértünk teljes fenntartásával igénybe vehetünk. Ennek az útnak az egyengetése volna a grafikus művezetők nemzetközi egyesülésének a legszébb hivatása.

A kollektív szerződések által egymásra utalt testületek, dacára a közösen megállapított feltételeknek, érdekeik mégis egészen ellentétesek, miért is ez a békésnek látszó állapot inkább ahhoz a fegyveres békéhez hasonlít, amelyet a legcsekélyebb elvbeli kilengés is veszélyeztet.

Ezek között a szigorú fegyelmet tartó szervezetek között áll a művezetői kar — a már vázolt okoknál fogva is — teljesen fegyvertelenül és kényszerülve van napról-napra, esetről-esetre, akár a felülről, akár az alulról jövő sérelmeket és igazságtalanságokat magába fojtani és a legtöbb esetben a saját bőrén érzett sérelmet a béke olajjával szentesíteni.

A munkásszervezetek szempontjából az efajta jelenségek pszichologiailag teljesen érthetőek; azonban a személyzettel szemben semleges álláspontot elfoglaló vagy pedig a subjektív befolyások által kényszerített művezetők — joggal vagy jogtalanul, azt most nem kívánom firtatni —, mint a személyzeti érdekek ellensége lesz feltüntetve.

Egészen másként alakul azonban a helyzet az imént vázoltakat illetőleg, szintén a mi szempontunkból tekintve, a főnökök szervezeteinek megállapítása és bírálata szerint. A főnököktől, akiknek érdekében legtöbbször, mondhatnók

helyrehozhatatlanul magunkra vontuk a közgyűlöletet, ez-ideig hiába vártuk a logikus gondolkodásmódot; tapasztalataink alapján nyugodtan állíthatom, hogy az így hitelét vesztett művezető ügyét a legritkábban tették a magukévá.

Ha tehát minket művezetőket még a saját főnökeink is magunkra hagynak, akiknek az érdekében a személyzet ellenséges indulatát vontuk magunkra; továbbá szubjektív befolyásoknak engedve az ehhez hasonló tevékenységre direkt vagy indirekt úgyszólván kényszerítenek és ennek következményeit csak nekünk kell viselni: úgy azon kérdést bátorkodom felvetni, hogy olyan állapot-e ez, mely állandóan fenntartandó és tisztelettel kérdem, hogy kell-e valamit cselekednünk, hogy ez a szégyenteljes helyzet kikerülhető legyen?

Itt mutatja azt az irányt Marx szavainak szelleme, melyet nekünk követnünk kell. Sok minden a művezetők üzemi életében kényszerítő körülmény szükségessé teszi, hogy a nemzetközi vonatkozások a szervezeti életben minél bensőségesebbé váljanak, minél erősebb kapcsolatok fűződjenek ehhez, hogy egyrészt az önkény, igazságtalanságok és hatalmi rúltengések elleni szerül szolgáljon, másrészt egy oly egységes bázist teremtsen, amely által a művezetőket érdeklő minden kérdés megoldható legyen.

Paradoxnak hangzik azon tény is, amely szerint a művezetők existenciája bizonytalan, mert az előbb vázolt üzemi élet elvi kérdései azon szubjektív befolyások, melyeknek a művezetők mindig ki vannak téve, parancsolólag megkövetelik, hogy ezen tarthatatlanná váló állapotnak nekünk, mint önérzetes férfiaknak, a rendelkezésünkre álló eszközök igénybevételével véget vessünk.

Nem-e jellemző, de egyúttal gyengeségünknek tanújele, hogy éppen az utóbbi időben Ausztriában a reverzális kérdés, mint az existenciális bizonytalanság tényezője felülről, míg Németországban a „Los von Rom” jelszavával, egy a legsajátosabb személyes meggyőződés kérdése lett felvetve, sőt diktatori módszerrel publikálva, anélkül, hogy előbb az érdekeltek véleménye meghallgatásra talált volna.

Ami kizárólag a reverzális kérdést illeti, úgy ez — anélkül, hogy ennek részletes taglalásába bocsátkoznék, vagy akár a művezetők által elfoglalt álláspontot kritika tárgyává akarnám tenni —, amely úgy a külszín, valamint céljánál fogva a művezetők szempontjából elsőrangú fontosságú, mert éppen ez mutatja a leghelyesebb megvilágításban a művezetői kar existenciális bizonytalanságát.

Ezen irányzat fenemód hasonlít az állástartalanság, illetve kenyértelenséggel való fenyegetéshez, amely ellen közülünk — sajnos — csak igen kevesen tudnak, vagy akarnak védekezni. Hogy ezen eljárásuknak mik az indító okai, azt nem kívánom megbeszélés tárgyává tenni. Formalitás szempontjából pedig jelenti azon példa követését, amellyel az osztrák főnökök célkitűzése a művezetők leghathatósabb elnémitása általánosságban, még ha a főnökök a fegyverek letétele után, a hosszú évek során válasz nélkül hagyott jogos kívánságait csak úgy platonikusan teljesítették is.

Most azt kérdem: — mint teljesen érdektelen és pillanatnyilag távol álló — maradhat-e az így? és az ehhez hasonló önkényeskedéseket, melyek megszokottságuknál fogva már beidegződtek és az így már mély nyomokat hagyó irányzatokat a művezetők részéről nem kell-e erélyes visszautasításban részesíteni?

Megalázkodhatunk-e még jobban, anélkül, hogy újra és ismételve ne szolgáltatassunk bizonyosságot arról, hogy azt az elbánást, amelyet úgy a főnökök, mint a személyzet részéről tapasztaltunk, teljesen megérdemeljük?

Erre a kérdésre a leghatározottabban n e m m e l k e l l válaszolnunk. Kénytelenek vagyunk az eddig semmivel sem indokolt, mindent nyugodtan eltűrő szerénységnek megfelelően, a szervezeti élet számára mindazon erőforrásokat megszerezni, amelyekkel a jövőben meg fogjuk tudni akadályozni azt, hogy rólunk, nélkülünk, egyes vagy különleges esetekben intézkedni lehessen; minden esetben a személyzettel szemben ütőkártyául készenlétben lehessen tartani.

Az utoljára említett tényen alapszik tulajdonképpen a művezetők létérdeke, amelyből egyúttal láthatjuk azt is, hogy ezideig minő elbírálásban részesültünk, miként értékelték végzett munkánkat és minő eseteknek tesznek ki bennünket.

A főnök urak részéről, amint azt az Ausztriában lefolyt események is igazolják, csak a szükségszerűség idején találunk méltánylást a művezetők jogos követeléseit, de különben az üzlet érdekei, több mint a munkás és Isten tudja még miféle behizelgő frázisok nyomulnak előtérbe. Azonban bátorodunk megkérdezni, hogy normális időkben hányan lesznek a főnök urak, akik az ő érdekeikkel a legrosszabb kapcsolatban álló művezetők, akik szívvel és lélekkel mindenkor szolgálatukra állanak, érdekeit megvédeni vagy előmozdítani igyekeztek volna? Ha csak egy kezem volna, még akkor is elég ujjam volna a tiszteletreméltó kivételeket azon megszámlálhatni.

Nem szabad tehát azon csodálkozni, ha hasonló esetekből kifolyólag a szervezettség önérzete, a művezetők léte forog kockán. A művezetők elég hosszú ideig áldozták fel mozgási szabadságukat, nem egyszer veszítették el türelmüket, a helyzet lépésről-lépésre tarthatatlanabbá válik és ma, amidőn a művezetők önérzetessége ezer alakban kemény próbára tétetett, valószínűleg azon szemrehányás is fogja érni, hogy jogos önvédelmében intransigens álláspontot foglalt el.

Teljesen lehetetlen, hogy a művezetők bármely oldalról jövő önkény következtében, hatalmukról és jogukhoz való igényükről lemondjanak, hogy legsajátosabb gazdasági, szociális és szakmabeli érdekeltységük előmozdításaért folyó küzdelem a passivitásba fulladjon. Egy valamivel hangosabb felhorkanása a báránytürelmű és jámbor művezetői karnak, már mint agresszivitás, renitenskedés és Isten tudja még mindennek lesz minősítve, legjobb esetben fontolóra téve.

Az eddig elhangzott szavaimmal — bevallom őszintén — nagyobb nyíltsággal és őszinteséggel tártam fel helyzetünket, mint azt ezideig a művezetőktől megszoktuk. Azonban, azt hiszem, hogy a tisztelt kollégák abban nem találtak semmi olyat, ami nem felelne meg a valóságnak. Beláthatják, hogy minden hátrány, mely a művezetői kart érinti, részben a szervezetben, részben pedig az üzleti élet által keletkezett befolyásokból és ránkényszerített előfordulásokból ered. Legyen bár a minket terhelő hátrányok bármilyen eredetűek is, minden esetben ezek majd a főnök uraknál, majd a személyzetnél tehetetlenként súlyosodik helyzetünkre.

A helyzetkép, amelyet szavakban kifejezésre jutattam, a valónak megfelelően, világos színekben van tartva, sok ecsetvonás hiányzik az aprólékosságig terjedő részletezéshez, azonban — azt hiszem —, hogy a gyakorlat emberei az elmondottakból maguknak képet tudnak alkotni és kiérik belőle az összbenyomást és a hiányzó részleteket; forduljon Önök közül mindenki egy energikus ecsetvonással ahhoz és akkor a kirívó színek helyt kell hogy adjanak egy nyugodtabb atmoszférának, amelyért a művezetők ezideig is, de — sajnos — eredménytelenül küzdöttek.

* * *

Tizenhat évvel ezelőtt íródott és még ma is aktuális az itt közölt kifejtés, mely természetesen világviszonyokat és nem csupán a magyar nyomdai művezetők helyzetét akarta megvilágítani. Azóta óriási eltolódások történtek, melyeknek az lett a következménye, hogy az egyes társadalmi osztályok csak együttes erővel tudják keresztülvinni akaratukat — céljaikért.